

Informatsioon ja Eesti seisukohad Euroopa Ülemkogu kohtumiseks 19.-20. märtsil 2009. a

Ülemkogu peamiseks teemadeks on majanduse ja rahanduse olukord jätkuna 1. märtsil toimunud mitteametlikule ülemkogu kohtumisele, energiajulgeolek, rahvusvaheliste kliimaläbirääkimiste ettevalmistused ja Euroopa naabruspoliitika idapartnerluse algatus. Ülemkogu on valmistanud ette eri nõukogude koosseisud (majandus- ja rahandusministrid (ECOFIN); konkurentsivõime; energeetika; tööhõive, sotsiaalpoliitika, tarbija- ja tervisekaitse (EPSCO); energeetika; keskkond; üldasjad ja välissuhted).

Eesti jaoks on kõige olulisemaks küsimuseks Euroopa majanduse elavdamise kava raames tehtud nn 5 miljardi euro plaani lõplik heakskiitmine ülemkogu poolt. Meie jaoks on olulised komisjoni ettepanekud majandus- ja rahanduskriisist väljatulekuks ning sammud, mis tagavad EL kui terviku ühtse esindamise G20 tippkohtumisel. Eesti jaoks on olulised energiajulgeoleku suundade heakskiitmine ning kokkuleppe saavutamine konkreetsete ja kaugeleulatuvate idapartnerluse poliitiliste sõnumite osas.

Informatsiooni ja Eesti seisukohad on koostanud Riigikantselei koostöös Rahandusministeeriumi, Välisministeeriumi, Keskkonnaministeeriumi ja Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumiga.

Finantsturud ja komisjoni tegevuskava finantsturgude reformiks

Ülemkogu hindab finantsturgude stabiilsuse, järelevalve ja läbipaistvuse tagamiseks tehtut ja kaalub edasisi meetmeid. 2008. aasta oktoobrist alates on Euroopa Liit teinud tööd selle nimel, et tagada finantssektori ellujäämine, taastada usaldus ning seeläbi taastada ka laenuturud. Päevakorral on ka ühise raamistiku kokkuleppimine halbade laenudega tegelemiseks. Praegune esmane prioriteet on laenuturgude taastamine. Erinevate päästeaktsioonide tulemuslikkuse ja tõhususe võtmeks EL tasandil on kujunenud koordineerimine ning koostöö liikmesriikide vahel.

Kriis on forsseerinud ka finantssektori reformi arenguid ja seda nii regulatsiooni kui ka järelevalve küsimustes. Mitmed õigusaktid ja praktikad on juba jõudnud vastu võetud ja rakendamisel (kapitalinõuete direktiivi muudatused, hoiuste tagamise direktiivi muudatused, järelevalve kolleegiumid jt). 4. märtsil avaldatud Euroopa Komisjoni panus kevadisele ülemkogule (*Driving European Recovery*) sisaldab veel mitmeid algatusi. Komisjoni tehtud ettepanekus finantsturgude reformiks, mis suures osas põhineb de Larosière'i töögrupi soovitusel, on viis peamist eesmärki:

- (1) luua järelevalve raamistik, mis oleks võimeline tegema varajasi hoiatusi riskide ilmnemisel ja suudaks mõista finantsturgude kompleksseid instrumente;
- (2) täiendada finantsturgude regulatsiooni, kus Euroopa või liikmesriikide tasandi regulatsioonid on ebapiisavad;
- (3) tagada investoritele kindlustunne nende säästude, krediitvõimaluste ja õiguste kaitse osas;
- (4) parandada finantsettevõtete riskijuhtimist ja siduda palgaskeemid jätkusuutlike tulemustega;
- (5) kindlustada tõhusad sanktsioonid tururikkumiste korral.

Eesti seisukoht

- Toetame üldiselt komisjoni teatises sisalduvaid finantssektori reformi eesmärke ning ambitsioonikat ajakava.
- Põhimõtteliselt toetame de Larosière'i töögrupi soovitusi piiriüleste finantsjärelevalvesüsteemide tihendamiseks. Peame sealjuures oluliseks kodu- ja vastuvõtjariikide tihedat koostööd, mis arvestaks tasakaalustatult kõikide osapoolte huve.
- Nii olemasolevate finantssektori toetuskavade kui võimalike uute instrumentide puhul tuleb lähtuda vajadusest järgida siseturu reegleid, koordineerida tegevusi liikmesriikide vahel, vältida üleregulatsiooni.

Majanduse olukord

Ülemkogu hindab majanduse elavdamise kava rakendamist ja vajadusel arutab täiendavate meetmete võtmist. Tänapäevase seisuga on liikmesriikides identifitseeritud umbes 500 meetet, mis on suunatud majanduse elavdamiseks 2009. – 2010. aastal. Valdavalt jagunevad need nelja gruppi: (1) mõne konkreetse tööstusharu või ettevõtluse toetamine laiemalt (30%); (2) tööturu meetmed (16%); (3) investeeringud (32%); (4) kodumajapidamiste ostujõu säilitamine sh sotsiaalpoliitika (22%). Võetud meetmetest peaaegu pooled olid juba planeeritud keskpikkades reformikavades ning ülejäänud on uued ja otseselt majandussurutisest ajendatud.

Euroopa Komisjoni andmetel on praeguse seisuga liikmesriikide tasandil 2009. a ellu viidavate majandussurutisest tingitud täiendavate elavdamismetmete maht rohkem kui 1% EL SKPst, millele lisandub ca 0,9- 1% EL SKPst 2009. a täiendavaid alalisi eelarvekulutusi, mille suurus traditsiooniliselt kõigub lähtuvalt majandustsükli faasist (nt töötu abirahade suurenemine, indekseerimisega seotud kulude kasv, toimetulekutoetuste kasv jne ehk nn automaatsed stabilisaatorid)¹. Komisjoni hinnangute kohaselt moodustavad automaatsed stabilisaatorid ja ka liikmesriikide rakendatavad täiendavad abimeetmed kahe aasta jooksul kokku (2009-2010) ca 4% EL SKP-st.

Liikmesriikide meetmed on olnud väga erineva ulatusega, kuid vastavad samas komisjoni hinnangul hästi riikide eelarveolukorra võimalustele majandust mõjutada.

Praegu on veel vara hinnata erinevate meetmete mõju. Samas on selge, et eelarvelised võimalused täiendavateks sammudeks on vähenemas. Teise negatiivse noodina ilmnevad ka meetmete ülepiirilised mõjud, mis tekitavad muidugi küsimusi nende meetmete tõhususe ja tulemuslikkuse ning siseturu tingimustest kinni pidamise kohta.

Tööturu olukorra käsitlemiseks kavandatakse eraldi mitteametlikku ülemkogu kohtumist tööhõive teemal 7. mail.

Eesti seisukoht

Eesti lähtub VV 26.02.2009 heakskiidetud seisukohtadest 1. märtsi mitteametlikuks ülemkoguks, rõhutades järgmisi aspekte:

- Nii EL kui liikmesriikide tasandil võetavad meetmed peavad olema kooskõlas siseturu toimimise aluspõhimõtetega ning arvestama piiriüleste mõjudega, oluline on

¹ Lisaks antud meetmetele on ka märkimisväärse mahu nõ bilansiväliseid meetmeid, mis defitsiiti ei suurenda, kuid kasvatavad võlakoorumust (põhiliselt kapitalisüstid finantssektorisse). Kokku on tänaseks riigi raha finantssektori päästmiseks pandud ca 6% EL SKPst, millele lisanduvad kaudsed kohustused (garantiid jm), mis otseselt täna defitsiiti ja võlga ei mõjuta: 19% EL SKPst.

koordineerida riikide vahelisi meetmeid ja hea praktika jagamist. Peame oluliseks majanduse struktuursete ümberkorralduste jätkamist ja siseturu edasiarendamist.

- Tähtis on hoiduda proteksionismi levikust EL-s ja globaalselt. Maailmamajanduse (eelkõige vabakaubanduse) piiramine muudab majandussurutisest väljumise pikaajaliselt väga keeruliseks.

Majanduse elavdamise kava 5 miljardi euro plaan

Eesti ootab ülemkogult selget ja lõplikku heakskiitu Euroopa Komisjoni majanduse elavdamise kava raames tehtud nn 5 miljardi euro plaanile. Komisjon ettepaneku kohaselt suunatakse täiendavalt ja kiireloomuliselt (2 aasta jooksul) 5 miljardit eurot olulistele energiahenduse projektidele, kiire interneti väljaarendamiseks 100%-liselt kogu Euroopa Liidu maapiirkondades (lairiprojektid) ja niinimetatud põllumajanduspoliitika uutele väljakutsetele (kliimamuutused, taastuvenergia, bioloogiline mitmekesisus jm). Täpsem summade jaotus on järgmine: 1,75 miljardit eurot gaasi- ja elektriühendustele; 0,5 miljardit eurot avamere tuuleparkidele; 1,25 miljardit eurot süsiniku eraldamiseks ja ladustamiseks; 1 miljardit eurot lairiba internetile maapiirkondades; 0,25 miljardit eurot maaelu uutele väljakutsetele.

Projektide nimistusse kuulub Estlink-2 projekt (Eesti ja Soome vahele kavandatav elektrikaabel) ning selle väljaehitamiseks on Eestile ja Soomele ette nähtud kuni 100 miljonit eurot ehk ca 1,6 miljardit krooni. Seniste arutelude tulemusena erinevates EL komiteedes ja kohtumistel ei ole liikmesriikide seas rahastamise ja projektide osas täielikku üksmeelt saavutatud – kokkulepet oodatakse üldasjade ja välissuhete nõukogult 16-17. märtsil.

Eesti seisukohad majanduse elavdamise kava 5 miljardi euro paketi osas kiideti heaks VV 12.02.2009 istungil.

Eesti seisukoht:

- Eesti ootab ülemkogult selget ja lõplikku heakskiitu komisjoni majanduse elavdamise kava raames tehtud nn 5 miljardi euro plaanile. EL eelarvet arvestades ei ole tegemist suure summaga, kuid seeläbi näitab EL, et on võimeline ette võtma konkreetseid samme kriisi leevendamiseks. Plaanis toodud projektid haakuvad samuti EL pikemaajaliste eesmärkidega kliima- ja energiapoliitikas.
- Rahastamisvõimaluste kokkuleppimisel pooldame paketi üldmahu 5 miljardi eurot säilitamist ja finantsperspektiivi üldmahu suurendamisele eelistame kulu- ja maksekohustuste jaotamist pikemale perioodile.

EL seisukohad G20 tippkohtumiseks

Ülemkogu kinnitab EL seisukohad 2. aprillil 2009 Londonis toimuvaks G20 riikide tippkohtumiseks, mille eesmärgiks on jõuda rahvusvaheliste kokkulepeteni, mis elavdaksid maailmamajandust globaalse majanduskriisi kontekstis. Ülemkogul heaks kiidetavad EL seisukohad käsitlevad mh rahvusvahelise kaubanduse ja rahvusvahelise finantsstruktuuri kava.

Finantsturgude regulatsiooni osas soovib EL kõikehõlmavat, koordineeritud ja ambitsioonikat lähenemist, mille eesmärgiks on tagada kõigi turusegmentide ja -osaliste tegevuse

reguleerimine või järelevalve. Makropoliitikate koordinatsioonis nähakse rahvusvahelisel tasemel eelkõige kolme suunda: krediitvoogude taastamine reaalmajandusse, turgude avatuse tagamine ja proteksionismi ilmingute vältimine, majanduse elavdamise meetmete alane koordinatsioon. IMFiga seonduvalt on esmatähtis tagada IMF-le piisavad ressursid ja tema rolli suurendamine kriisiennetuses.

2008. a. novembri keskel toimunud G20 tippkohtumisel Washingtonis sõlmiti kaks väliskaubanduse valdkonnas olulist poliitilist kokkulepet: mitte võtta järgneva 12 kuu jooksul proteksionistlikke väliskaubanduslikke meetmeid ning saavutada 2008. aasta lõpuks WTO/DDA² läbirääkimistel olulisemate läbirääkimisvaldkondade (põllumajandus- ja tööstustoodete turulepääs) läbirääkimispõhimõtetes kokkulepe. Kumbagi neist poliitilistest kokkulepetest ei ole suudetud realiseerida.

EL tasandil ollakse ühisel arusaamal, et kaubandusel on oluline roll globaalsest majanduskriisist ülesaamisel, lisaks proteksionismivastase võitluse olulisuse rõhutamisele ja WTO/DDA läbirääkimistel kiirete tulemuste saavutamise vajadusele peab EL ühtne sõnum sisaldama viidet kaubanduse finantseerimisele (st. eelkõige erinevate multilateraalsete initsiatiivide käivitamine ekspordi elavdamiseks).

Eesti seisukoht:

- Eesti soovib, et Euroopa Liit esitaks G20 läbirääkimistel ühtse seisukoha. On oluline, et G20 tippkohtumisel edastatavad sõnumid oleksid kooskõlalised EL käimasolevate tegevustega finantssektori regulatsioonide täiustamise ja loomise osas. Peame väga oluliseks, et kogu EL tervikuna oleks kaasatud ja esindatud globaalsete lahenduste kokkuleppimisse kriisi lahendamisel.
- Soovime, et globaalsete riskihinnangute aluseks oleks riigipõhise lähenemise asemel regionaalne ja finantsgrupi põhine lähenemine.
- Peame oluliseks finantsstabiilsuse alast tugevamat koostööd IMFi ja FSFi (finantsstabiilsuse foorum) vahel, mis toetab kindlama eelhoiatussüsteemi väljatöötamist.
- Toetame kiiret, läbipaistvat ja paindlikku ligipääsu IMFi laenuvahenditele kriisist mõjutatud ja raskustesse sattunud liikmesriikidele.
- Eesti toetab põhimõtet, mille kohaselt on kaubandusel oluline roll globaalsest majanduskriisist ülesaamisel. Seetõttu peame oluliseks, et EL sõnum G20 kohtumisel sisaldaks ka väliskaubanduse dimensiooni, mille elementidena näeme proteksionistlike kaubandusmeetmete vältimist praeguses majandusolukorras, WTO DDA läbirääkimistel kiirete tulemuste saavutamist ning kaubanduse finantseerimise multilateraalsete initsiatiivide käivitamist

Energiajulgeolek

Ülemkogu kinnitab Euroopa Komisjoni teatisest „Teine strateegiline energiaülevaade – EL-i tegevuskava julgeoleku ja solidaarsuse tagamiseks energiavaldkonnas“ lähtuvalt konkreetset suunised edasiseks tegevuseks. Teatise on varem heaks kiitnud 19. veebruari energeetikanõukogu. Viie peamise tegevusvaldkonnana nähakse jätkuvalt infrastruktuuride

² World Trade Organization/Doha Development Agenda – Maaailma kaubandusorganisatsiooni käimasolev läbirääkimiste voor

arendamist, gaasi- ja kütusevarude ning kriisihaldusmehhanismide edasi arendamist, energiaefektiivsuse suurendamist, energiaallikate paremat kasutamist ning energiapoliitika välisdimensiooni tõhustamist. Lisaks tõdeb ülemkogu, et ilma reaalselt toimiva siseturuta pole edasimineku nendes valdkondades võimalik.

Eesti seisukohad teise strateegilise energiaülevaate osas on heaks kiidetud VV 05.02.2009 istungil.

Eesti seisukoht

Eesti peab oluliseks toimivat energia siseturgu ning toetab esitatud suundade heaks kiitmist. Energiajulgeolekualaseid meetmeid välja töötades peavad liikmesriigid olema üksteisega solidaarsed ja keskenduma energiajulgeoleku kõikidele aspektidele, sh elektrienergia varustuskindluse tõstmisele vajalike ühenduste ning tootmisvõimsuste rajamist.

Rahvusvahelised kliimaläbirääkimised

Ülemkogu arutab kliimaküsimusi seoses 2009. a detsembris Kopenhaagenis toimuvate rahvusvaheliste kliimaläbirääkimistega 2012. aastale järgneva globaalse kokkuleppe saavutamiseks. Eesmärgiks on kujundada Euroopa Liidu ühisseisukoht olulisemates küsimustes. Võtmeküsimused on kasvuhoonegaaside (KHG) heitkoguste vähendamise kohustuste seadmine arenenud riikidele ja arengumaadele, globaalse süsinikuturu roll kliimamuutustega võitlemisel, kohanemine kliimamuutuste negatiivsete tagajärgedega, tehnoloogia arendus ning KHG heitkoguste vähendamise rahastamine. Kõige raskemaks teemaks kujuneb Kopenhaagenis kindlasti piisava rahastamise tagamine, mis omakorda on üheks eelduseks arenguriikidele kohustuste võtmisel. Arenenud riigid ei soovi suunata finantseeringuid arenguriikidesse ilma, et viimased tagaksid heitkoguste vähendamise ning kohanemise meetmete rakendamise. Arenguriigid soovivad näha võimalusi ilma täiendava rahastamiseta kliimamuutustega võitlemisse panustamiseks, kuna peavad tööstusriike kliimamuutuste põhjustajateks.

28. jaanuaril avaldas komisjon teatise "Ulatuslik kliimakokkulepe - eesmärk Kopenhaagenis", mis lähtub 2008. aasta lõpus saavutatud EL kliima- ja energiapaketi kokkuleppes ning toob välja edasist arutelu vajavad küsimused EL sees enne Kopenhaageni kohtumist.

Oluline on meeles pidada, et globaalse kokkuleppega ei määrata Euroopa Liidu sisesid liikmesriikide KHG vähendamise kohustusi ega neid mõjutavaid kriteeriume.

Eesti seisukoht

- Eesti peab oluliseks Kyoto-järgse globaalse kliimakokkuleppe saavutamist.
- Globaalse kokkuleppe saavutamiseks on oluline, et kõik arenenud riigid võtavad kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamise kohustuse alates 2012. aastast.
- Arengumaad peavad panustama globaalsete heitkoguste vähendamisse. Investeeringute arenguriikidesse suunamise eelduseks peab olema asjakohaste tegevusplaanide olemasolu heitkoguste piiramiseks, usaldusväärne ning läbipaistev kontrollsüsteem raha kasutamise ning saavutatud tulemuste kohta.
- Eesti peab oluliseks, et suurem osa arenguriikidele suunatava toetuse kogusummast tuleb erasektorist. Avaliku sektori panus peab looma erasektori investeeringuks sobivad eeldused.

- Eesti toetab olemasolevate institutsioonide reformimist ja keskse koordineeriva organi määramist tagamaks rahastamise õiglane jaotus, läbipaistvus ning kontroll.

Euroopa naabruspoliitika idapartnerlus

Ülemkogu plaanib järelustes heaks kiita Euroopa Liidu naabruspoliitika idapartnerluse põhimõtted ning võtab vastu deklaratsiooni idapartnerluse kohta. Idapartnerlus kavatakse käivitada 7. mail toimuval tippkohtumisel, kuhu on kutsutud Euroopa Liidu liikmesriikide ning idapartnerluse sihtriikide riigipead. Euroopa Ülemkogu kutsub Euroopa Komisjoni ning järgmiseid eesistujariike koostöös sihtriikidega tegelema idapartnerluse praktilise rakendamisega.

Idapartnerluse aluseks on Euroopa Komisjoni 3. detsembril 2008 ilmunud teatis, mis sisaldab ettepanekuid Euroopa Liidu ja sihtriikide demokraatliku, sotsiaalse, majandusliku ühtekuuluvuse ja poliitilise dialoogi arendamise kohta. Idapartneritena nähakse Armeeniat, Aserbaidžani, Gruusiat, Moldovat, Ukrainat ja Valgevenet.

Eesti seisukoht

- Eesti peab oluliseks Euroopa Liidu naabruspoliitika idapartnerluse käivitamist 7. mail toimuval tippkohtumisel ja ootab ülemkogult heakskiitu idapartnerluse algatusele.
- Idapartnerluse tegevuste ja sisu väljatöötamisel peab Eesti oluliseks lähtuda Euroopa Komisjoni 3. detsembril 2008 avaldatud teatise esitatud ettepanekutest ja meetmetest. Sõltuvalt sihtriikide valmidusest, peab ülemkogu poolt heakskiidetav idapartnerlus sisaldama tugevat poliitilist sõnumit – assotsiatsioonilepingute sõlmimise perspektiivi, kaubavahetuse elavdamist ja selle jaoks vabakaubanduslepingute sõlmimist Euroopa Liiduga, omavahelist tihedamat majanduslikku lõimumist, inimestevahelise suhtlemise ja liikumise lihtsustamist, sisulist koostööd energia- ja transpordiküsimustes.
- Idapartnerluse oluliseks lisaväärtuseks on selle multilateraalne formaat, mis on eriti oluline mitmepoolsete infrastruktuuriprojektide (energeetika, teedevõrk), piiriülese- ja regionaalkoostöö ning julgeoleku seisukohalt. Samuti annaks see sihtriikidele kaaluka mitmepoolse ning omavahelise koostöö kogemuse.